

רשומות

הצעות חוק

13 בינואר 1992

2100

ח' בשבט התשנ"ב

עמוד

149

חוק-יסוד: החקיקה

תיקונים עקיפים:

חוק העונשין, התשל"ז-1977

חוק הפרשנות, התשמ"א-1981

חוק-יסוד: השפיטה

חוק בתי המשפט [נוסח משולב]

מתפרסמת בזה הצעת חוק מטעם הממשלה:

מבוא

הצעת חוק-יסוד: החקיקה המובאת בזה היא השלישית שהכין משרד המשפטים: ההצעות הקודמות פורסמו בהצעות חוק התשל"ו (מיום 7.12.75) עמ' 133 ובהצעות חוק התשל"ח (מיום 1.8.78), עמ' 326.

המשפט הישראלי מורכב ממקורות דין שונים שבראשם הדין החקוק: חוקי הכנסת ולצדם חוקים ששרדו מהתקופה שלפני הקמת המדינה: תקנות, צווים, חוקי עזר וסוגים אחרים של חקיקת משנה: תקנות-שעת-חירום לפי סעיף 9 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח-1948. החוק המוצע בא להציב את היסוד החוקתי והמסגרת המשפטית למתן דין חקוק, לנדבכיו. עם זאת אין המוצע גורע מתקפם או ממעמדם המשפטי של דברי חקיקה שנחקקו לפני תחילתו.

במרכז המערכת החקיקתית עומדת הכנסת. היא היוצקת את הנורמות המשפטיות הבסיסיות. כל סמכות לחקיקת משנה - של שרים ושל גופים סטטוטוריים, כגון רשויות מקומיות - צריך שתהא מעוגנת בחוק מחוקי הכנסת.

חוק-יסוד: הכנסת משנת התשי"ח-1958, דן במוסד זה מבחינה ארגונית בלבד; תפקיד החקיקה של הכנסת לא נדון בו. החוק המוצע בא לענין זה כהשלמה לחוק-יסוד: הכנסת.

החוק המוצע מקיים בעיקרו את המצב המשפטי הווה. החידוש החשוב שבו נוגע לחוקי היסוד. היום אין הבדל בין חוק-יסוד לבין חוק אחר של הכנסת מבחינת מעמדם במערכת הדינים החקוקים, הדרך לקבלתם והדרך לשינויים. החריגים מעקרון זה מעטים, מהם בעיקר סעיף 4

לחוק-יסוד: הכנסת, בדבר שיטת הבחירות לכנסת, הדורש לשינוי "רוב של חברי הכנסת".
ואמנם בית המשפט העליון פסל חוקים שנמצאה בהם סתירה לשיטה המשוריינת משום שלא
נתקבלו ברוב הדרוש (חוק מימון מפלגות: בג"ץ 98/69, ברגמן נ' שר האוצר, פד"י כ"ז (1) 693).
החוק המוצע עושה חריג זה להלכה כללית ומעניק לכל חוק-יסוד עדיפות על חקיקה שוטפת. הוא
מתנה בתנאים מכבידים קבלת חוק המתקן או הסותר חוק-יסוד, הן באשר לרוב הדרוש והן באשר
לצורה (סעיף 5 להצעה), ומסמיק את בית המשפט העליון בשבתו כבית המשפט לעניינים חוקתיים,
לפסול חוק כאמור אם תנאים אלה לא נתקיימו בו (סעיף 35 להצעה). מעמד מיוחד זה ניתן לכל
חוקי היסוד, גם לאלה שהכנסת קיבלה לפני החוק המוצע. עוד מוצע שהביקורת של בית המשפט
לעניינים חוקתיים תורחב מעבר לכך, באופן שתקיף גם את השאלה אם חוק סותר עקרון מעקרונות
היסוד של מדינת ישראל, ואם כן – דינו להיפסל.

לגבי חקיקת המשנה מוצע חידוש חשוב: בקורת פרלמנטרית על דברי חקיקה של המינהל.
הכנסת תהא רשאית לבטל תקנה על פי הצעת שלושים חברי הכנסת, שתוגש תוך 30 ימים מיום
פרסום התקנות. בהצעת הביטול תדון ועדה של הכנסת שהעניין נמצא בתחום עניינה, והמלצת
הועדה בדבר ביטול התקנות תובא להחלטת הכנסת תוך 60 ימים מיום הגשת ההצעה. הסמכות
האמורה תחול על תקנות המותקנות בידי שרים, אם לא נקבעו דרכים אחרות לבקורת הכנסת
עליהן.

החוק החדש מביא איפוא שינוי יסודי במדרג הנורמות החקוקות: לעליונותה של חקיקה
ראשית (חוקי הכנסת) על חקיקת המשנה (תקנות השרים, חוקי עזר וכדומה) המקובלת עלינו
מקדמת דנא (ראה סעיף 14 להצעה) הוא מוסיף עליונות של חוק-יסוד על חוקים אחרים,
"רגילים", של הכנסת, בסייגים המפורטים בסעיף 35 להצעה, וכן הוא מוסיף פיקוח של הכנסת
על חקיקת משנה, בהליכים הקבועים בפרק ג'.

לפי החוק המוצע יהיו ארבעה סוגי חקיקים: חוק-יסוד, חוקים, תקנות ותקנות-שעת-
חירום. ההצעה כורכת חוקי יסוד וחוקים "רגילים" בפרק אחד, הפרק הראשון, מכיון שרוב
ההוראות של פרק זה חלות על שני הסוגים כאחד. לפיכך מתחלק החוק לארבעה פרקים עיקריים:
חוקים (פרק א'), תקנות (פרק ב'), פיקוח הכנסת על תקנות (פרק ג'), וחקיקת חירום (פרק ד').
פרקים א', ב' ו-ד' מקבילים, במידת מה, זה לזה. הסוגיות שהם דנים בהן הן סמכות החקיקה,
חתימת החוק, פרסומו ותחילתו, זיהוי הנוסח המחייב, ושאלת תקפו של החוק. פרק ה' מוסיף
הוראות-מעבר והוראות שונות, ובכללן שמירת דברי חקיקה קודמים.

חוק-יסוד זה אינו מסדיר את פרטי העניינים שהוא דן בהם, אלא מסתפק בקביעת עיקרי
הדברים ומשאיר את הפרטים המשניים לחקיקה "רגילה" או לתקנון הכנסת (ראה, למשל, סעיפים
4 ו-9 להצעה). לענין זה הודרכה ההצעה בכך שבחוקי יסוד יש לקבוע רק דברים שהנוקשות של
חוק-יסוד ועדיפותו על חקיקה שוטפת יפות להם, ואילו לגבי פרטים בעלי אופי טכני או פחות
יסודיים, יש לשמור על הגמישות ועל האפשרות להתאמה לצרכים המשתנים ולנסיון המעשי
המאפיינות חקיקה רגילה וחקיקת משנה, כגון תקנון הכנסת.

החוק המוצע מביא שני חידושים נוספים למערכת המשפטית:

(א) הסמכת בית המשפט העליון לישוב גם כבית המשפט לעניינים חוקתיים, ע"י תיקון חוק-יסוד:
השפיטה (סעיף 35 להצעה). תיקון זה מתחייב מן העדיפות שתהיה לחוקי היסוד על חוקים
"רגילים" מחד, ומן הצורך להבטיח שלא תהיה פגיעה ע"י חוק רגיל בעקרון מעקרונות
היסוד של מדינת ישראל (סעיף 15(ה) לחוק-יסוד: השפיטה, כמוצע):

(ב) כינון בסיס חדש לחקיקת חירום. מדינת ישראל נמצאת כמעט למן הקמתה ב"מצב חירום",
שעליו הכריזה מועצת המדינה הזמנית. שינוי הנסיבות מחייב שינוי הבסיס להכרזה על מצב
חירום ושינוי מעמדה של חקיקת החירום. מוצע להעמיד הן את ההכרזה והן את
תקנות-שעת-חירום לביקורתו של בית המשפט, כמתחייב מהיות מדינת ישראל מדינה
דמוקרטית המושתתת על שלטון החוק, המשתרע כידוע, גם על המחוקק. לפי זה, מוצע
שמצב החירום יכול שיהיה בתוקף לתקופה קצובה שקבעה הכנסת ובלבד שלא תעלה על
שלוש שנים, עם אפשרות הארכה לפי הצורך (סעיף 21(ב) להצעה). כמו-כן מוצע שהכרזה
על מצב חירום תהיה טעונה רוב של חברי הכנסת (סעיף 21(א) להצעה).

פרק א': חוקים

1. הרשות המחוקקת היא הכנסת: דבר חקיקה של הכנסת הוא חוק; חוק יכול שיהיה הרשות המחוקקת חוקי־יסוד.
2. (א) הצעת חוק יכול שתוגש לכנסת על ידי הממשלה או על ידי חבר הכנסת. יוזמת החקיקה (ב) הצעת חוקי־יסוד וכן הצעת חוק שענינה הכנסת, בחירות לכנסת, חברי הכנסת או מבקר המדינה, יכול שתוגש גם על ידי ועדה של הכנסת שהוסמכה לכך בהחלטת הכנסת או בתקנון הכנסת.
3. (א) הצעת חוק של הממשלה או של ועדה של הכנסת תוגש לכנסת בצירוף דברי הסבר, תפורסם ברשומות ותונח על שולחן הכנסת: סדרי ההגשה, הפרסום וההנחה ייקבעו בחוק או בתקנון הכנסת. (ב) הצעת חוק של חבר הכנסת לדיון מוקדם כתנאים שנקבעו בחוק או בתקנון הכנסת ולפי סדרים שנקבעו בהם: אישרה מליאת הכנסת את ההצעה בדיון המוקדם והחליטה ועדה מועדות הכנסת, שההצעה הועברה אליה, להכין את הצעת החוק לקריאה ראשונה, או שהכנסת דחתה את הצעת הוועדה להסיר את הצעת החוק מסדר יומה, תפורסם הצעת החוק ותונח על שולחן הכנסת כדרך שהדבר נעשה בהצעת חוק של ועדה של הכנסת.

דברי הסבר

חוקי־היסוד עצמו. יוזמת החקיקה של ועדות הכנסת היא מוגבלת, הן בסוג החוקים והנושאים שהן רשאיות להציע והן מפני הצורך בהסמכה מיוחדת בתקנון הכנסת או בהחלטת הכנסת (כגון החלטת הררי). מבחר הנושאים המפורטים בהוראה זו הוא לפי הנוהג שהתפתח בענין זה ללא מסגרת חוקית. יוזמת ועדות הכנסת לפי סעיף קטן (ב) אינה גורעת מיוזמת החקיקה של הממשלה או של חברי הכנסת לפי סעיף קטן (א).

סעיף 1 ההכרזה הפותחת חוזרת על הוראת סעיף 7 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח-1948, לאמור: "מועצת המדינה הזמנית היא הרשות המחוקקת". הוראה זו תחבטל (בסעיף 32). בכך יתואר הפן השני של הכנסת, מקור החקיקה, לאחר שהפן האחד ניתן בסעיף 1 לחוקי־יסוד: הכנסת, שבו מתוארת הכנסת כ"בית הנבחרים של המדינה". הכינוי "חוק" לדבר החקיקה של הכנסת נקבע בסעיף 2(א) לחוק המעבר, התש"ט-1949, שאף הוא מתבטל עכשיו. בינתיים ניתן לכמה חוקים הכינוי "חוקי־יסוד" וחובה להבדיל ביניהם. ההבדלים הם מהותיים, כפי שהוסבר במבוא ובהערות לסעיפים השונים, אך על אף ההבדלים – אלה ואלה חוקים הם, ואם אין הוראות מיוחדות אחרות, יחולו על חוקי־יסוד כל ההוראות החלות על חוקים.

סעיף 3 גם בענינים הנדונים בסעיף זה מעטות היום ההוראות, כגון סעיף 113 לתקנון הכנסת, בנוגע להגשת הצעות חוק מטעם הממשלה והנחתן על שולחן הכנסת, וסעיף 134(ב) לתקנון, בנוגע להצעות חוק מטעם חברי הכנסת. בפרסום של הצעות חוק מטעם חבר הכנסת דן סעיף 120 לתקנון הכנסת. בענין הפרסום של הצעות חוק מטעם הממשלה אין כל הוראות, והוא הדין בענין דברי הסבר להצעות חוק. הנוהג הוא שהצעות חוק מטעם הממשלה מוגשות לכנסת ומתפרסמות ברשומות כשהן מלוות דברי הסבר לחוק כולו ולסעיפיו השונים. החוק המוצע רואה בכל אלה ענינים בעלי חשיבות ציבורית הראויים לבוא בהוראת חוק היסוד.

סעיף 2 בחוק הקיים אין הוראות בדבר יוזמת החקיקה, פרט לסעיף 134(א) לתקנון הכנסת, הקובע כי "כל חבר הכנסת רשאי להציע הצעת חוק". מוצע להסדיר סוגיה זו בחוקי־היסוד, שכן זהו ענין חוקתי בעל חשיבות.

לגופו של ענין אין בסעיף המוצע חידוש: גם היום מוגשות הצעות חוק בידי הממשלה ובידי חברי הכנסת או בידי ועדה של הכנסת, אם כי לגבי הצעות מטעם ועדה אין עדיין בתקנון הכנסת הוראות נוהל.

הצעות חוק חייבות הגשה לכנסת והנחה על שולחנה כדי להביאן לידיעת חברי הכנסת, והן חייבות פרסום ברשומות כדי להביאן לידיעת הציבור. הצעת החוק – הן בהגשתה והן

יוזמת החקיקה הבסיסית תהיה בידי הממשלה ובידי כל אחד מחברי הכנסת. הרשות להציע חוקים נתונה להם מכוח

- סדרי הדיון 4. סדרי הדיון בהצעות חוק במליאת הכנסת ובעודותיה יהיו כפי שנקבעו בחוק או בתקנון הכנסת.
- קבלת חוקים 5. (א) חוק יתקבל בשלוש קריאות במליאת הכנסת.
- (ב) חוק יתקבל במליאת הכנסת ברוב קולות של חברי הכנסת שהצביעו, והנמנעים לא יבואו במנין.
- (ג) חוק-יסוד יתקבל במליאת הכנסת בקולות של שני שלישים מחברי הכנסת; והוא הדיון בחוק המתקן חוק-יסוד או מבטלו.
- (ד) חוק לא יסתור חוק-יסוד וזולת אם התקבל במליאת הכנסת בקולות של שני שלישים מחברי הכנסת ונאמר בו במפורש שתקפו הוא על אף האמור בחוק-היסוד.
- (ה) הרוב המיוחד לפי סעיפים קטנים (ג) ו-(ד) דרוש בכל שלוש הקריאות של החוק במליאת הכנסת.

דברי הסבר

סעיף 5 סעיף זה מביא אחד החידושים החשובים לעומת החוק הקיים, בהבחינו בין חוקי-יסוד לבין חוקים אחרים, והוא יהיה היסוד לביקורת בית המשפט על חוקיותם של חוקים, לפי חוקי-יסוד: השפיטה (ראה סעיפים 35 ו-36 להלן).

כל חוק יתקבל גם להבא – כמו עד עתה – ברוב קולות של חברי הכנסת המצביעים במליאת הכנסת בקריאה הסופית של הצעת החוק, אלא שעד עכשיו אפשר היה לקבל ברוב רגיל זה גם חוקי-יסוד או חוק שיש בו תיקון או סתירה של חוקי-יסוד קודם, ואילו מעתה יהיו חוקי-יסוד עצמו וחוק המתקן או סותר חוקי-יסוד טעונים רוב מיוחד מחברי הכנסת, וחוק הסותר חוקי-יסוד צריך גם שיצויין בו בפירוש שכוחו יפה על אף האמור בחוקי-היסוד (סעיף קטן (ד)).

דרישת סעיף קטן (ד) באה להבטיח שהכנסת, בקבלה חוק הסותר חוקי-יסוד, תעשה זאת ביודעין שיש בו סתירה כזאת. בחוק המתקן חוקי-יסוד קיימת מודעות זו בלאו הכי; לכן מוגבלת הדרישה רק לגבי חוק סותר. הדרישה שבסעיף קטן זה עשויה להכביד על קבלתם של חוקים "סותרים" ולפעול בכך לחיזוק חוקי היסוד.

הוראת סעיף קטן (ב) חופפת את האמור ברישה לסעיף 25 לחוקי-יסוד: הכנסת, לאמור: "הכנסת תחליט ברוב דעות של המשתתפים בהצעה כשהנמנעים אינם כאים במנין המשתתפים בהצבעה..." על קבלת חוקים שלא נדרש להם רוב מיוחד יוסיף לחול גם סעיף 24 לחוקי-יסוד: הכנסת, לאמור: "הכנסת תדון ותחליט בכל מספר חברים אם אין בחוק הוראה אחרת לענין זה."

בסעיף קטן (ג) נדרש "רוב שני שלישים מחברי הכנסת", זאת אומרת 80 קולות. בין האמצעים השונים לחיזוק חוקי יסוד בוחרת ההצעה את האמצעי שנתקבל בסעיף 4 לחוקי-יסוד: הכנסת (ראה מבוא). מוצע להקנות

כפרסומה ברשומות – חייבת לכלול דברי הסבר כדי להקל על הבנת ההצעה ועל מתן הזדמנות נאותה להגשת תגובות מאת חברי הכנסת ומאת הציבור.

גם הצעות חוק של חברי הכנסת ושל ועדות טעונות הגשה ופרסום, אך ענין הפרסום, בין חברי הכנסת ובציבור, ודברי ההסבר – הם ענין להסדר בתקנון הכנסת. לפי זה עומד בעינו סעיף כמו סעיף 134 (ב) לתקנון הכנסת, המחייב להניח על שולחן הכנסת הצעה מטעם חברי הכנסת רק "אחרי שיושב ראש הכנסת והסגנים אישרו את ההצעה", מה שאין כן לגבי הצעות מטעם הממשלה.

סעיף 4 סדרי הדיון בהצעות חוק הם מעיקרם נושא להסדר בתקנון הכנסת, הן לפי הדיון הקיים והן לפי החוק המוצע. גם ענין הדיון בשלוש קריאות (ראה סעיף 114 לתקנון הכנסת) על פרטיהן הטכניים נקבע היום בתקנון הכנסת. הפרטים ימשיכו גם להבא להיקבע בתקנון. שני הנושאים שנקבעו בחוקי-היסוד עצמו – ולכן אינם נושא לתקנון – הם ענין קבלת החוק (ראה סעיף 5 להלן) והעקרון של שלוש קריאות במליאת הכנסת.

לענין סדרי הדיון בהצעת חוק, שהוא חלק מסדרי עבודתה של הכנסת, אומר סעיף 19 לחוקי-יסוד: הכנסת:

"סדרי העבודה והתקנון

19. הכנסת תקבע סדרי עבודתה; במידה שסדרי העבודה לא נקבעו בחוק תקבעם הכנסת בתקנון; כל עוד לא נקבעו סדרי העבודה כאמור, תנהג הכנסת לפי הנוהג והנהול המקובלים בה."

ההוראה בסעיף 4 המוצע חופפת את חלקו הראשון של סעיף 19 הנ"ל, אך אין בה הפניה מפורשת לנוהג ולנהול כהסדר ביניים עד לקביעת הדברים בתקנון.

6. (א) משנתקבל חוק בכנסת, יחתום על נוסחו מי שניהל את ישיבת מליאת הכנסת בקריאה השלישית, והנוסח החתום יישמר כפי שנקבע בתקנון הכנסת.
- (ב) חוק יפורסם ברשומות בנוסח החתום כאמור בסעיף קטן (א), תוך עשרה ימים מיום קבלתו, זולת אם נקבע בחוק מועד אחר לפרסומו.
- (ג) חוק שנתקבל בכנסת, יחתמו עליו נשיא המדינה, יושב ראש הכנסת, ראש הממשלה והשר הממונה על ביצוע החוק; העותק החתום יישמר כפי שנקבע בחוק או בתקנון הכנסת.
7. הודעת מי שניהל את ישיבת מליאת הכנסת בקריאה השלישית של חוק, שנתפרסמה בדברי הכנסת, בדבר קבלת החוק ברוב קולות של חברי הכנסת או בציון מספר הקולות שבו נתקבל החוק, תהיה ראייה חלוטה לתוכנה וכן לכך שלפני קבלת החוק נתקיימו סדרי ההגשה, הפרסום והדיון שנקבעו בחוק או בתקנון הכנסת.
8. נוסח של חוק כפי שפורסם ברשומות הוא המחייב. נוסח מחייב
9. טעות שנפלה בנוסח של חוק, כפי שנתקבל בכנסת או כפי שפורסם ברשומות, ניתנת תיקון טעות לתיקון בדרך שנקבעה בחוק.

דברי הסבר

הוראת סעיף קטן (ב) באה במקום סעיף (ד2) לחוק המעבר, התש"ט-1949, שלפיו "כל חוק יפורסם ברשומות תוך עשרה ימים מיום קבלתו בכנסת". הנוסח המוצע שומר על האפשרות לקבוע בחוק מועד אחר לפרסומו, דבר שנהוג מדי פעם בחוקי התקציב ובחוקים אחרים בעלי ייקף גדול במיוחד. עד כה לא היה צורך בהסמכה מפורשת לכך; העלאת ההוראה לרמת חוק-יסוד מחייבת לפרש זאת.

הסעיף המוצע מדגיש רק את לחובת הפרסום; אך שלא כמו בחתימות לפי סעיף קטן (ג) הפרסום הוא תנאי לתחילת תקפו של החוק האמור בסעיף 10 להלן.

הוראת סעיף קטן (ג) בדבר חתימה על החוקים חוזרת על הוראת סעיף 2(ב) לחוק המעבר, התש"ט-1949, כפי שתוקן בשנת התש"ו.

סעיף 7 בענין שסעיף זה דן בו אין היום הוראות בחוק ואף לא בתקנון הכנסת. ההוראה המוצעת באה למנוע העלאת ספקות בדבר עצם קבלתו של חוק בקריאה השלישית ובדבר ההליכים שקדמו לאותו שלב. לדברי הכנסת יהיה מעתה מעמד מיוחד ולענין זה יהיה להם כוח של ראייה חלוטה.

סעיפים ההוראות המוצעות באות להבטיח שרק הנוסח 8 ו-9 של חוק כפי שפורסם ברשומות הוא המחייב, ואם נפל בו שיבוש - כי אז יהיה צורך לפעול לתיקונו בדרך הקבועה בסעיפים 10 ו-11 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח-1948, שיוסיפו לעמוד בתוקפם, וזה נוסחם:

"תיקון טעות כנוסח שנתקבל

10א. (א) לענין סעיף זה, "הועדה" - הועדה מועדות הכנסת שחוק היה בטיפול, ואם אינה קיימת עוד - הועדה

לחוקי היסוד מעמד עדיף, בקביעת הרוב הדרוש שהוא משמעותי מבחינת משקלו, בהתאם למחייב מהחיוק שמבקשים לחוק בו את חוקי היסוד, אך עדיין שומר רוב זה על גמישות מה המתחייבת לענין תיקונים ושינויים שיהיה בהם צורך בעתיד וכמתחייב מאופיה הדמוקרטי של המדינה. לענין הרוב האמור מוצעת גם חלופה שלפיה בתקופה הראשונה לאחר תחילתו של חוק-היסוד המוצע יהיה דרוש רק רוב של חברי הכנסת, כלומר 61 חברי הכנסת (ראה סעיף 29(ה) להלן).

סעיף קטן (ה) חוזר, תוך פישוט מסויים, על האמור בסעיף 46 לחוק-יסוד: הכנסת, האומר:

"מתי דרוש רוב מיוחד

46. הרוב הדרוש לפי חוק זה לשינוי הסעיפים 4, 44 או 45 יהא דרוש להחלטות מליאת הכנסת בקריאה הראשונה, בקריאה השניה ובקריאה השלישית; לענין סעיף זה, "שינוי" - בין מפורש ובין משתמע."

סעיף 6 הסעיף מחדש בהסדירו את הנוהל של פרסום חוקים למן קבלת החוק בקריאה השלישית ועד לפרסומו ברשומות. ההצעה באה להבטיח שנוסחו של חוק כפי שהכנסת הצביעה עליו הוא שיפורסם ברשומות. יהיה צורך לקבוע בתקנון הכנסת הוראות בדבר שמירת הנוסח של כל חוק שהיה על שולחן הכנסת עובר לקבלתו, כשהוא נושא את חתימתו של היושב-ראש שניהל את ישיבת הכנסת בקריאה השלישית של החוק. כן יהיה צורך לקבוע בחוק או בתקנון הכנסת הוראות לשמירת עותקי החוקים הנושאים את חתימותיהם של נשיא המדינה, יושב ראש הכנסת, ראש הממשלה והשר הממונה על ביצועו של החוק.

10. (א) תחילתו של חוק ביום פרסומו ברשומות, זולת אם נקבעה בחוק הוראה אחרת לענין תחילתו.

(ב) הוראת עונשין בחוק לא תחול לחומרה על מעשה שנעשה לפני פרסומה.

11. (א) ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת רשאית, על פי הצעת שר המשפטים, לקבוע –

(1) נוסח חדש עברי של דבר חקיקה שהיה קיים בארץ ישראל ערב הקמת המדינה, ועודנו בתוקף;

(2) נוסח משולב של חוקים שנתקבלו במדינה, לרבות של נוסח חדש.

(ב) העקרונות לקביעת נוסח חדש ונוסח משולב והדרכים לעריכתם וכן הדרך לתיקון טעות שנפלה בהם, ייקבעו בחוק.

(ג) מיום שנתפרסם ברשומות נוסח חדש או נוסח משולב, או מן היום שנקבע לענין זה,

היה הוא המחייב, ולא יזקקו לטענה שהוא משנה מתכנו של דבר החקיקה המקורי.

דברי הסבר

"נוסח חדש ונוסח משולב"

16. (א) שר המשפטים רשאי לפרסם ברשומות הצעת נוסח חדש של כל חוק או חלק של חוק – לרבות דבר המלך במועצה – שהיה קיים בארץ ישראל ערב הקמת המדינה ואשר עודנו בר תוקף במדינה; נוסח חדש יכיל את כל השינויים הנובעים מהקמת המדינה ורשויותיה וכל השינויים שחלו באותו חוק מכוח חקיקה לאחר הקמת המדינה.

(ב) הצעת נוסח חדש תבוא לפני ועדה מייעצת שתוקם על ידי שר המשפטים; הועדה תהיה של חמישה, והם שופט שהמליך עליו בית המשפט העליון, והוא יהיה יושב ראש, היועץ המשפטי לממשלה או בא כוחו, חבר לשכת עורכי הדין שהמליצה עליו הלשכה, משפטן שהמליצה עליו הפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים או באוניברסיטת תל אביב, בישראל, ואדם שהמליץ עליו השר הממונה על ביצוע החוק הנדון.

(ג) הועדה המייעצת תבדוק את הנוסח המוצע אם הוא נאמן בתכנו לחוק המקורי ומכיל את השינויים האמורים בסעיף קטן (א), תתקן בו את התיקונים הנראים לה מבחינה זו ותביא את הצעתה לוועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת.

(ד) שר המשפטים רשאי להציע לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת נוסח משולב של כל חוק שניתן במדינה, לרבות של נוסח חדש לפי סעיף זה; נוסח משולב יכיל את כל השינויים שחלו באותו חוק מכוח חקיקה.

(ה) בכל נוסח לפי סעיף זה מותר לחלק את הוראות החוק כל חלוקה אחרת, למגן, להכתירן בכותרות ולשנות מקומן, לאחד בחוק אחד הוראות של חוקים נפרדים – לרבות נוסח חדש לפי חוק זה – הדנות בנושא אחד ולחלק לחוקים נפרדים הוראות חוק אחד הדנות בנושאים שונים, לשנות שמו של חוק ושל חטיבה שבו, להאחד ניבים, לתקן תחביר ולהביא כל שיפור שבצורה בלבד – כל עוד אין בכל אלה שינוי תוכן – ולתקן טעויות סופר.

שהחוק נמצא בתחום ענינה, ובאין ועדה כזאת – הועדה שקבעה לכך ועדת הכנסת.

(ב) נפלה טעות בנוסח של חוק כפי שנתקבל בכנסת וקבעה הועדה, לפי הצעת שר המשפטים, כי הטעות היא לשונית-טכנית, פליטת קולמוס, השמטה מקרית, טעות הדפסה, שיבוש של העתקה וכיוצא באלה. רשאית הכנסת, בהחלטה, לתקן את הטעות.

(ג) נתקבלה ההחלטה לתיקון הטעות לפני פרסום החוק ברשומות, יפורסם החוק כמתוקן.

(ד) נתקבלה ההחלטה לתיקון הטעות אחרי פרסום החוק ברשומות, יפורסם התיקון ברשומות בחתימת יושב ראש הכנסת ושר המשפטים, ותחילתו של התיקון תהא מיום פרסומו, זולת אם נקבע בהחלטה שתחילתו תהא מיום תחילת החוק.

תיקון טעות בנוסח שפורסם

10. נפלה טעות דפוס בנוסח של חוק כפי שפורסם ברשומות לעומת הנוסח שנתקבל בכנסת או תוקן לפי סעיף 10א, יורה שר המשפטים על תיקונה ברשומות.

סעיף 10 סעיף זה בא במקום סעיף 10(א) לפקודת השלטון והמשפט, התש"ח-1948, אך נוסף בו הסייג בדבר הוראת עונשין, שאין להקנות לה תחולה למפריע לחומרה על מעשים שנעשו לפני פרסום החוק. סייג כזה, אך לא זהה, הוצע גם לגבי תקנות (להלן, סעיף 16(ב)) ותקנות-שעת-חירום (להלן, סעיף 27(ב)).

סעיף 11 סעיף 16 לפקודת סדרי השלטון והמשפט מאפשר לפרסם דברי חקיקה שמלפני קום המדינה בנוסח חדש מחייב ולפרסם חוקים של הכנסת ושל נוסח חדש – בנוסח משולב מחייב. החוק המוצע מקיים אפשרות זו של "נוסח חדש" ושל "נוסח משולב", שכבר השתמשו בה לחוקים רבים וחשובים, ואלה הוראותיו:

12. ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת רשאית לקבוע, על פי הצעת שר המשפטים, הנחיות מתכונת של חוקים בדבר צורתם ומתכונתם של החוקים.

פרק ב': תקנות

13. (א) חוק יכול שיסמך את הממשלה או שר משריה להתקין תקנות לביצוע החוק או לענין אחר שנקבע בהסמכה.
- (ב) חוק יכול שיסמך להתקין תקנות לביצוע החוק או לענין אחר גם רשות או גוף שהוקמו בחוק או נושא משרה או ממלא תפקיד בהם.
- (ג) השר הממונה על ביצוע חוק מוסמך להתקין תקנות לביצועו, אם לא הוסמך אדם אחר להתקינן.

דברי הסבר

לסעיף קטן (א): הסמכות להתקין תקנות ביצוע יכול שתינתן בחוק המהותי הדין בנושא, ואם לא ניתנה כאותו חוק, היא נובעת במישרין מחוק היסוד (סעיף קטן (ג) לסעיף זה). הסמכות להתקין תקנות שאינן תקנות לביצוע צריך שתינתן ותפורש בחוק המסמך (סיפה לסעיף קטן זה). הוראות אלה מקיימות את הדין והנוהג המקובלים בחקיקת הכנסת מאז ומתמיד: חוקים רבים מסמיכים את השר הממונה על ביצועו של חוק להתקין תקנות "בכל הנוגע לביצועו": מקום שרוצים להסמך התקנת תקנות בענינים שאינם עניני ביצוע, או שיש ספק אם כלולים הם במושג של "ביצוע", מפרט החוק ענינים אלה.

סעיף קטן (ב) מקנה סמכות להתקין תקנות ביצוע לחוקים שלא פירשו סמכות זו: הוא משלים את האמור ברישה לסעיף קטן (א). בזאת יש הרחבה לעומת סעיף 8 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, שלפיו "כל שר רשאי להתקין תקנות לביצוע הפקודות אשר בתחום סמכותו, עד כמה שפקודות אלה מעניקות סמכות להתקין תקנות."

סעיף קטן (ב) הוא היסוד החוקתי לחקיקת משנה של רשויות מקומיות ושל רשויות חקוקות אחרות כגון חוקי עזר של עיריות או כללים של לשכת עורכי הדין לפי חוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961. סעיף זה הוא גם היסוד החוקתי לחקיקת משנה של נושאי משרה ברשויות האמורות, כגון תקנות שמוסמך להתקין נגיד בנק ישראל שאינו הרשות עצמה, אלא הוא נושא תפקיד בה.

אין בהוראה זו משום הסמכה במישרין של רשויות או נושאי תפקידים כאלה, אלא רק הסמכת הכנסת להעניק בחוקיה סמכות כזאת.

קביעתן של הוראות עונשין היא דבר בעל משמעות רבה, גם כשהמדובר הוא בענשים בשל עבירות על תקנות. לכן מוצע, שהסמכות לקביעת עונשין כאלה לא תהיה כלולה ממילא בסמכות להתקין תקנות (לרבות תקנות-שעת-חירום) אלא תתבסס על הוראות מיוחדות שבחוק היסוד (סעיף קטן (ה) וסעיף 26(א)(1)).

סעיף קטן (ה) מסמך לקבוע ענשים בשל עבירות על תקנה - בין תקנת ביצוע ובין תקנה אחרת. ענשים אלא לא

(ו) ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת תדון בהצעות שהובאו לפניו לפי סעיף זה, תקבע כל נוסח חדש וכל נוסח משולב, והם יפורסמו ברשומות בחתימת שר המשפטים תוך המועד שקבעה הועדה: הועדה רשאית למזג בחוק אחד הצעות של נוסח חדש ושל נוסח משולב שהובאו לפניו בנושא אחד.

(ז) משנתפרסם נוסח כאמור בסעיף קטן (ו) יהיה הוא, מיום הפרסום ואילך או מיום שקבעה הועדה, החוק המחייב ולא יהיה עוד תוקף לכל נוסח אחר של אותו חוק, ולא תישמע טענה שהנוסח משנה מתכנו של החוק המקורי.

(ח) טעות שנפלה בנוסח חדש או בנוסח משולב כפי שנקבע בוועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, רשאית הועדה, לפי הצעת שר המשפטים, להחליט על תיקונה, ואם כבר נתפרסם הנוסח, יפורסם התיקון ברשומות בחתימת שר המשפטים ויושב ראש הועדה: טעות דפוס שנפלה בנוסח שנתפרסם ברשומות לעומת הנוסח שנקבע או שתוקן בוועדה, יורה שר המשפטים על תיקונה ברשומות."

הוראת סעיף קטן (א) חוזרת על עיקרי סעיף 16 האמור.

הוראת סעיף קטן (ב) מאפשרת להמשיך בהפעלת סעיף 16 על הוראותיו השונות.

הוראת סעיף קטן (ג) חוזרת על סעיף קטן (ז) לסעיף 16 הנ"ל.

סעיף 12 אין כיום הוראות מחייבות בדבר צורתם ומתכונתם של החוקים. ההצעה באה למלא את החסר.

סעיף 13 סעיף זה, הפותח את הפרק על חקיקת משנה, ענינו בסמכות להתקין תקנות. הרעין הבסיסי הוא שאין סמכות כזאת אלא במידה שהוענקה במישרין בחוק-יסוד זה או בחוק "רגיל" מכוח ההוראה שלפנינו.

החוק המוצע מבחין בין תקנות לביצוע לבין תקנות אחרות. הראשונות באות כדי לאפשר ולייעל את ביצועו של החוק שאליהן מתייחסות. האחרונות אינן דרושות לביצועו של חוק, אלא דנות בענינים שהכנסת החליטה לא להסדירם בחוק עצמו, אלא להעבירם להסדר על ידי חקיקת משנה.

- (ד) מי שהתקין תקנות מוסמך לתקנו, לשנותו, להתלותו או לבטלו בדרך שהתקין.
 (ה) מי שהוסמך להתקין תקנות רשאי לקבוע בהן כי דינו של העובר על הוראה מהוראותיהן – מאסר לתקופה שלא תעלה על ששה חדשים או קנס שלא יעלה על הסכום שנקבע לכך בחוק.

- סייג לתקנות 14. תקנה הסותרת הוראה של חוק – בטלה, זולת אם הותרה הסתירה בחוק.
 חתימה ופרסום 15. (א) תקנות ייחתמו בידי מי שהתקינו ויפורסמו ברשומות, זולת אם נקבעה בחוק הוראה אחרת לענין דרכי הפרסום.
 (ב) נוסחה של תקנה כפי שפורסם ברשומות הוא המחייב.
 (ג) הפרסום ברשומות יהיה ראייה שהתקנות הותקנו ונחתמו בידי מי שנקוב בפרסום ובנוסח שפורסם.
 תחילה 16. (א) תחילתן של תקנות תהא ביום פרסומן, אם לא נקבע בהן או בחוק מועד אחר לענין תחילתן.
 (ב) הוראת עונשין בתקנה לא תחול על מעשה שנעשה לפני פרסומה.
 (ג) נתקבל חוק, ניתן להתקין תקנות מכוחו עוד לפני תחילתו, אם הדבר דרוש להפעלתו.

דברי הסבר

חוק". במקום האיסור לסתור מוצע לפרש את תוצאות הסתירה.

סעיף 15 סעיף קטן (א) מקביל לסעיף 6 (ראה דברי הסבר שם). יש להדגיש שהחוק המסמיך אינו יכול לשחרר מחובת הפרסום; הוא יכול להורות על פרסום שלא דרך רשומות.

סעיף קטן (ב) מקביל לסעיף 8. אין בפרק זה הוראות בנוגע לתיקון טעויות שנפלו בתקנות ולא בנוגע לנוסח חדש או משולב של תקנות; דברים אלה יבואו על סידורם מכוח הסמכות הרחבה שבסעיף 13(ד).

סעיף 16 סעיפים קטנים (א) ו-(ב) של סעיף זה מקבילים לסעיף 10. סעיף קטן (ב) מוסיף סייג מיוחד לענין הרטרואקטיביות של תקנות. סעיף קטן (ג) חוזר על האמור בסעיף 19 לפקודת הפרשנות, שזו לשונו:

"שימוש בסמכות בין נתינת חוק לתחילת תקפו

19. חיקוק שאין תחילת תקפו עם נתינתו, והוא מעניק סמכות להתקין תקנות או לעשות מינוי או כל דבר למען מטרת החיקוק, אפשר להשתמש באותה סמכות – אם אין כוונה אחרת משתמעת – בכל שעה לאחר נתינתו של החיקוק, במידה שהדבר נראה דרוש או ראוי כדי להפעיל את החיקוק ביום תחילת תקפו; ואולם כל תקנה וכל מינוי וכל דבר שנעשו בכוח אותה סמכות לא יהיה להם תוקף עד יום תחילת תקפו של החיקוק, אלא אם היתה כוונה אחרת משתמעת מתוך החיקוק, או אם היו התקנה, המינוי או הדבר דרושים להפעלת החיקוק".

יעלו על הקבוע בסעיף קטן זה. התקרה לעונש מאסר קבועה בחוק-היסוד עצמו – ששה חדשים – ושינויה מותרת בתנאים שבסעיף 5(ג) ו-(ד). התקרה לקנס תיבצע בחוק "רגיל" וניתן לשנותה בתיקון "רגיל" של אותו חוק. ההבדל נובע מחומרתי המיוחדת של עונש המאסר ומטבעו של עונש הקנס, שהוא ניתן לשינויים על פי תנאים משתנים במציאות.

ההוראה הנדונה תבוא במקום סעיף 16(2) לפקודת הפרשנות, שזו לשונו:

"(2) מותר לקבוע בתקנות, כי כל העובר על הוראה מהוראותיהן יהא צפוי לקנס שנקבע בתקנות או לתקופת מאסר שנקבעה בהן או לשני הענשים כאחד, ובלבד שהקנס לא יעלה על חמש מאות לירות ותקופת המאסר לא תעלה על ששה חדשים; והוא כשאין באותו חוק הוראה אחרת".

סעיף קטן (ד) חוזר על סעיף 16(1) לפקודת הפרשנות, שלפיו "הרשות שהתקינה את התקנה רשאית לתקנה; לשנותה, להפסיקה לשעה או לבטלה באותה דרך שהתקינה אותה".

סעיף 14 סעיף זה מכריז על כפיפותה של חקיקת משנה לחקיקה ראשית; ראה במבוא בדבר המדרג של חוקי-יסוד, חוקים ותקנות.

ההוראה המוצעת חוזרת על סעיף 16(4) לפקודת הפרשנות, האומר "לא תהא תקנה סותרת הוראותיו של כל

פרק ג': פיקוח הכנסת על תקנות

ביטול תקנות
בידי הכנסת

17. (א) הכנסת רשאית, בהחלטה, לבטל תקנות.

(ב) הצעת הביטול תוגש ליושב ראש הכנסת בידי 30 חברי הכנסת לפחות תוך 30 ימים מיום פרסומן, והוא יעבירנה לוועדה מועדות הכנסת שהתקנות נמצאות בתחום ענייניה; קיבלה הוועדה את ההצעה, תביאנה לאישור הכנסת; החלטת הכנסת לבטל תקנות תינתן תוך 60 ימים מיום הגשת הצעת הביטול; לשר שהתקין את התקנות או לשר הממונה על מתקין התקנות תינתן הזדמנות נאותה לטעון טענותיו בוועדה ובמליאת הכנסת לפני קבלת החלטותיהן.

(ג) סדרי הדיון במליאת הכנסת ובוועדה ייקבעו בתקנון הכנסת.

פרסום דבר
הביטול ותחילתו

18. (א) החלטת הכנסת לבטל תקנות תפורסם ברשומות בחתימת יושב ראש הכנסת, תוך עשרה ימים מיום קבלתה, ותקפה יהיה ביום הפרסום או ביום מאוחר יותר שפורש בהחלטה.

(ב) ביטול תקנות בידי הכנסת אין בו כדי לפגוע בתקפו של מעשה שנעשה מכוח התקנות לפני ביטולן.

תחולה

19. הוראות פרק זה לא יחולו -

(1) על תקנות שהותקנו באישורה או בהסכמתה של ועדה מועדות הכנסת או על תקנות שחוק קבע דרך אחרת של פיקוח הכנסת עליהן;

(2) על הוראות ופקודות המחייבות בצבא ושנקבעו בחוק או מכוחו;

(3) על חוקי עזר של רשויות מקומיות ועל תקנות של גופים שנתכוננו בבחירות על פי דין;

(4) על תקנות-שעת-חירום.

דברי הסבר

סעיף 19 פיקוח הכנסת לא יחול על תקנות שלגביהן נקבעה בחוק דרך אחרת לפיקוח הכנסת עליהן, בין פיקוח הכנסת במליאתה ובין פיקוח של ועדה מועדותיה. מכפיפות לביטול בידי הכנסת הוצאו גם הוראות ופקודות המחייבות בצבא ושנקבעו בחוק או מכוחו וכן תקנות-שעת-חירום, שתקפן ממילא מותנה בהארכה על ידי חוק של הכנסת. חוקי עזר של רשויות מקומיות וגופים נבחרים אחרים גם הם הוצאו מכלל הפיקוח, כיון שהמדובר בתחום של אוטונומיה חקיקתית של גופים נבחרים.

פרק ד'

סעיף 9 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח-1948, קבע את הבסיס המשפטי להכרזה שהכריזה מועצת המדינה הזמנית בשעתה על מצב חירום, ולסמכות להתקין תקנות-שעת-חירום. וזה לשון הסעיף:

"תקנות-לשעת-חירום"

9. (א) אם ייראה הדבר למועצת המדינה הזמנית, רשאית היא להכריז כי קיים במדינה מצב של חירום, ומשנתפרסמה ההכרזה ברשומות רשאית הממשלה הזמנית למלא את ידי ראש הממשלה או כל שר אחר להתקין תקנות-לשעת-חירום

סעיף 17 סעיף זה יש בו חידוש חשוב בנושא של הפעלת הביקורת הפרלמנטרית על המינהל.

חשיבותו של פיקוח זה ברורה לאור ההנחה הבסיסית שהרשות המחוקקת במדינה היא הכנסת ואילו מחוקק המשנה פועל מטעם הכנסת בעניינים שנאצלו לו.

ביקורת הכנסת קיימת כיום לסוג של תקנות שלענין התקנתן או המשך תקפן נקבעה בחוק שיטת פיקוח של הכנסת או של ועדה מועדות הכנסת, אך אמצעי קבוע וכללי להפעלת ביקורת הכנסת על חקיקת משנה אינו קיים עדיין בארץ.

הסעיף המוצע אינו מתנה את תקפן של התקנות באישור הכנסת, אך הוא נותן לכנסת סמכות לבטל תקנות, בהחלטה. ההחלטה בדבר ביטולן של תקנות תהא לפי המוצע בידי הכנסת, אך היוזמה בדבר ביקורת התקנות תהא נתונה ל-30 חברי הכנסת.

כדי למנוע ספקות בדבר גורל התקנות בהיותן נתונות לביטול בידי הכנסת, הוגבל הזמן להצעת הביטול ולאישור המלצת הוועדה בידי הכנסת, כמפורט בסעיף קטן (ב).

סעיף 18 סעיף זה דן בדרך פרסומה ותחילת תקפה של החלטה בדבר ביטולן של תקנות. החלטת ביטול לא תחול בתוקף למפרע.

פרק ד': חקיקת חירום

20. לענין פרק זה, "מצב חירום" – מצב או אירוע שיש בו חשש לפגיעה חמורה בבטחון המדינה, בסדר הציבורי, בשלום הציבור או בקיום האספקה והשירותים החיוניים, מחמת אחד או יותר מאלה:

הגדרת מצב חירום

(1) מלחמה או פעולות איבה צבאיות;

(2) אסון טבע, מגיפה או מפגע סביבתי בהיקף נרחב;

(3) התקוממות מזויינת, מלחמת אזרחים, מרי או מהומות בהיקף נרחב;

(4) משבר כלכלי או שיבוש חמור ביסודות המשק.

21. (א) ראתה הכנסת כי קיים במדינה מצב חירום, רשאית היא, ברוב של חבריה, להכריז על כך.

הכרזה על מצב חירום

(ב) תוקפה של ההכרזה יהיה לתקופה שקבעה הכנסת ושלא תעלה על שלוש שנים; הכנסת רשאית, ברוב של חבריה, לחזור ולהאריך את תוקפה בכל פעם לשנה אחת: הכנסת רשאית ברוב של חבריה לבטל בכל עת את ההכרזה.

(ג) הכרזה על מצב חירום וכיטולו יפורסמו ברשומות.

22. (א) ראתה הממשלה כי יש צורך להכריז על מצב חירום וכי נבצר מהכנסת להתכנס ולהכריז עליו, רשאית הממשלה להכריז כי קיים במדינה מצב חירום.

הכרזה על ידי הממשלה

(ב) ההכרזה תפורסם בכל דרך נאותה וכן ברשומות.

(ג) תוקף ההכרזה יפקע כעבור שלושים ימים, זולת אם הכריזה הכנסת קודם לכן על מצב חירום, או שביטלה, בהחלטה, את הכרזת הממשלה; הודעה על ביטול מצב החירום כאמור תפורסם ברשומות.

דברי הסבר

21. תקנות-שעת-חירום, אף שכוחן "יפה לשנות כל דין", הרי שהתקנתן תהיה "במידה ולתקופת זמן כנדרש מחמת מצב החירום" (סעיף 23(ב)). בכך נקבע במפורש בסיס לביקורת שיפוטית על תקנות-שעת-חירום.

עוד מוצע שתקנות-שעת-חירום לא תפגע בזכות יסוד של האדם אלא באופן ההולם מדינה דמוקרטית הנמצאת במצב חירום, גם לפי זה יעמדו התקנות לביקורת של בית המשפט.

סעיף 20 מפרט את הנסיבות שבהן ניתן להכריז על מצב חירום.

סעיף 21 ההכרזה על מצב חירום – וכיטולו – תהיה טעונה רוב של חברי הכנסת. ההכרזה תצטרך לציין את משך התקופה של מצב החירום, שלא תעלה על שלוש שנים, עם האפשרות של הארכה, בכל פעם, לשנה אחת.

סעיף 22 בנסיבות יוצאות דופן, כאשר נבצר מאת הכנסת להתכנס ולהכריז על מצב חירום, תהיה הממשלה רשאית להכריז על מצב חירום. תקפה של ההכרזה יפקע

ככל אשר ייראה לו לטובת הגנת המדינה, בטחון הציבור וקיום האספקה והשירותים החיוניים.

(ב) תקנה-לשעת-חירום, כוחה יפה לשנות כל חוק, להפקיע זמנית את תקפו או לקבוע בו תנאים, וכן להטיל או להגדיל מסים או תשלומי חובה אחרים.

(ג) תקנה-לשעת-חירום, תקפה יפקע כעבור שלושה חדשים מיום התקנתה, בלתי אם הוארך תקפה או נתבטלה התקנה קודם לכן על-ידי פקודה של מועצת המדינה הזמנית, או נתבטלה על ידי הרשות המתקינה.

(ד) כאשר תמצא מועצת המדינה הזמנית את הדבר לנכון היא תכריז כי חדל מצב החירום להתקיים, ומשנתפר-סמה ההכרזה ברשומות יפקע תקפן של התקנות-לשעת-חירום בתאריך או בתאריכים שייקבעו בהכרזה.

בעוד שבדין הקיים אין הנחיה לגבי הנסיבות שבהן יוכרז על מצב חירום, מוצע להגדיר נסיבות אלה. בכך באה ההצעה להדגיש את עליונותו של העקרון שהכנסת היא הרשות המחוקקת ושליפיכך העברת סמכות של חקיקה נורמטיבית לידי הרשות המבצעת יכול שתיעשה בנסיבות מוגדרות (ראה סעיף 20), ולתקופה מוגבלת (סעיף

23. (א) משהוכרו מצב חירום וכל עוד ההכרזה בתוקף, רשאית הממשלה או שר הממשלה הסמיכה אותו לענין מסוים, להתקין תקנות־שעת־חירום במידה ולתקופת זמן כנדרש מחמת מצב החירום כדי להבטיח את הגנת המדינה, בטחון הציבור ושלומו וקיום האספקה והשירותים החיוניים.

(ב) הממשלה תביא לידיעת הכנסת תקנות־שעת־חירום סמוך לאחר התקנתן.

24. (א) תקנות־שעת־חירום כוחן יפה בתקופת תוקפן לשנות כל דין, להתלותו או לקבוע בו תנאים, והכל אם אין בחוק הוראה אחרת לענין זה.

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), לא תפגע תקנות־שעת־חירום בזכות יסוד של האדם אלא באופן ההולם מדינה דמוקרטית הנמצאת במצב חירום.

(ג) תקנות־שעת־חירום כוחן יפה להטיל מסים, תשלומי חובה אחרים ואגרות ולשנות שיעוריהם.

25. (א) תוקפן של תקנות־שעת־חירום יפקע כעבור שלושה חדשים מיום תחילתן, זולת אם חוק בוטלו קודם לכן בידי מי שהתקין אותן או בידי הממשלה או בחוק.

(ב) הכנסת רשאית בחוק להאריך את תוקפן של תקנות־שעת־חירום.

26. (א) מי שמוסמך להתקין תקנות־שעת־חירום רשאי -

(1) לקבוע בהן ענשים בשל עבירה עליהן;

(2) להסמיך אדם הממלא תפקיד ציבורי להוציא צווים לביצוען;

(3) לתקן, לשנותן או לבטלן.

(ב) צווים שהוצאו מכוח תקנות־שעת־חירום יפורסמו ברשומות, זולת אם נקבעה בהן הוראה אחרת לענין דרכי הפרסום.

דברי הסבר

סעיף 25 בסעיף קטן (א), הפסוק הראשון חוזר בעיקרו על האמור בסעיף 9(ג) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, בשינויים קלים: המועד למנין שלושת החדשים הוא יום תחילת התקנות ולא דוקא יום התקנתן; הארכת תקפן בחוק אינה חייבת להיעשות דוקא קודם לפקיעת תקפן.

סעיף 26 פסקה (1) מבהירה שתקנות־שעת־חירום יכולות לקבוע לעבירות עליהן ענשים לפי שיקול דעתו של המתקין שלא בסייגים שנקבעו לתקנות רגילות (סעיף 13(ה) להצעה).

פסקה (2) מבססת את הנהוג כיום להסמיך אדם ל"חקיקת־משנה" הדרושה לביצוע מוחשי של תקנות־שעת־חירום. פסקה (3) חוזרת על האמור לגבי תקנות רגילות (סעיף 13(ד)).

הסמכות לפי פסקה זו קיימת מכוח חוק־יסוד כל עוד לא האריכה הכנסת את תקפן של התקנות, לפי סעיף 25(ב); משהוארך תקפן בחוק, שוב אין סמכות כזאת למתקין, אלא אם כן החוק להארכת־התוקף העניק לו אותה.

כעבור שלושים ימים, בהנחה שבינתיים תוכל הכנסת להכריז על מצב החירום או לבטל, בהחלטה, את ההכרזה של הממשלה.

סעיף 23 הסמכות להתקין תקנות־שעת־חירום תוקנה לממשלה - חידוש לעומת המצב הקיים, ההולם את הענין - או לשר שהממשלה הסמיכה לענין מסויים. כאמור לעיל, המסגרת של חקיקת החירום תוגבל הן מבחינת ההיקף והן מבחינת הזמן.

סעיף 24 הסעיף חוזר על הוראת סעיף 9(ב) לפקודה הקיימת. סעיף קטן (ב) מסייג את הכוח של תקנות־שעת־חירום לפגוע בזכות־יסוד של האדם. סעיף קטן (א) מסייג את הסמכות לשנות הוראה של דין אם חוק קבע שאין לעשות כן. הוראה כזאת קיימת בכמה חוקי־יסוד ובחוקים אחדים (למשל סעיף 149 לחוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], התשכ"ט-1969).

- פרסום ותחילה 27. (א) תקנה-שעת-חירום תפורסם ברשומות.
- (ב) תחילתה של תקנה-שעת-חירום ביום פרסומה אלא אם כן נקבע בה כי היא תקבל תוקף במועד אחר, ובלבד שהוראת עונשין שבה לא תחול על מעשה שנעשה לפני פרסומה.
- פקיעת הכרזה על מצב חירום או ביטולה 28. (א) בוטלה הכרזה על מצב חירום לפי סעיף 22(ג), בטלות תקנות-שעת-חירום שהותקנו מכוח ההכרזה.
- (ב) בוטלה הכרזה על מצב חירום לפי סעיף 21(ב), יוסיפו תקנות-שעת-חירום שהיו בתוקף ערב הביטול לעמוד בתוקפן עד המועד שנקבע להן, אך לא יותר מאשר 30 ימים מיום הביטול.
- (ג) פקעה הכרזה על מצב חירום, בטלות תקנות-שעת-חירום שהותקנו מכוח ההכרזה.
- (ד) תקנות-שעת-חירום שתוקפן הוארך בחוק יוסיפו לעמוד בתוקפן אף שבוטלה או שפקעה ההכרזה על מצב חירום.

פרק ה': הוראות מעבר והוראות שונות

- הוראות מעבר 29. (א) הוראות סעיף 5(ג) עד (ה) יחולו לגבי חוק-יסוד שהיה בתוקף ערב תחילתו של חוק-יסוד זה, אף אם נקבעה באותו חוק-יסוד דרישה לרוב מיוחד אחר.
- (ב) חוק-יסוד שהיה בתוקף ערב תחילתו של חוק-יסוד זה, יראו כאילו נתקבל לפי חוק-יסוד זה.
- (ג) חוק אחר שהיה בתוקף ערב תחילתו של חוק-יסוד זה, יעמוד בתקפו אף אם סתר חוק-יסוד שהיה בתוקף באותו מועד.
- (ד) תקנות שהותקנו לפני תחילתו של חוק-יסוד זה ושנקבע בהן, מכוח הוראה בחוק, עונש מאסר העולה על ששה חדשים, יעמדו בתקפן עד שייוגו לענין הנדון הוראות אותו חוק או אותן תקנות.
- הצעת כרייה הכרזה על מצב חירום 30. (ה) בתקופה של חמש שנים מיום תחילתו של חוק-יסוד זה יראו בסעיף 5(ג) ו-(ד) כאילו נאמר במקום "שני שלישים מחברי הכנסת" - "רוב חברי הכנסת".

30. בהתאם לסעיף 21 מכריזה הכנסת בזה כי ביום תחילתו של חוק-יסוד זה קיים במדינה מצב של חירום, המשכו של מצב החירום שעליו הכריזה מועצת המדינה הזמנית לפי סעיף 9 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח-1948¹; תוקפה של ההכרזה יהיה לתקופה של שלוש שנים.

דברי הסבר

סעיף 27 הסעיף חוזר בעקרון על ההוראות החלות על תקנות רגילות.

לעמוד בתקפן, שכן הן מעשה חקיקה לכל דבר (השווה פסה"ד בענין ביאלר נ' שר האוצר, ז' פד"י 424).

פרק ה'

סעיף 29 סעיף זה בא מחד גיסא להעלות את מעמדם של חוקי היסוד שנחקקו עד לתחילתו של החוק המוצע, ומאידך גיסא - לשמר את מעמדם של חוקים שסתרו חוק-יסוד. סעיף קטן (ד) בא לשמר תקנות שבהן נקבע עונש מאסר העולה על ששה חדשים (כגון: תקנות התעבורה).

סעיף 30 הסעיף בא להכריז על מצב חירום, המשכו של המצב שעליו הכריזה מועצת המדינה הזמנית

ביום 21 במאי 1948.

¹ ע"ר התש"ט, תוס' 1, עמ' 1; ע"ר 2, הת"ח, עמ' 6.

הוראות לענין
חוקת חירום

31. (א) תקנות־שעת־חירום שיהיו בתוקף ביום תחילתו של חוק־יסוד זה, יראו כאילו הותקנו או שתוקפן הוארך לפי חוק־יסוד זה.

(ב) חוקים שנקבע בהם כי תוקפם או סמכויות לפיהם יהיו רק בתקופה שבה קיים במדינה מצב חירום בתוקף אכרזה לפי סעיף 9(א) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח-1948, יוסיפו לעמוד בתקפם ויראו כאילו מדובר בהם במצב חירום שהוכרו לפי סעיף 30.

(ג) בוטלה ההכרזה על מצב חירום לפי סעיף 30 או שפקע תוקפה, יוסיפו החוקים המפורטים להלן לעמוד בתוקפם שנתיים מיום הביטול או הפקיעה, בלתי אם בוטלו לפני כן בחוק; ואלה החוקים:

פקודת מניעת טרור, התש"ח-1948²

פקודת האניות (הגבלת העברתן ומשכונן), התש"ט-1948³

פקודת הארכת תוקף של תקנות־שעת־חירום (יציאה לחוץ־לארץ), התש"ט-1948⁴

חוק הסדר תפיסת מקרקעין בשעת־חירום, התש"י-1949⁵

חוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט), התשי"ד-1954⁶

חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, התשי"ח-1957⁷

חוק סמכויות חיפוש בשעת־חירום (הוראות שעה), התשכ"ט-1969⁸

חוק להארכת תוקף של תקנות־שעת־חירום (פיקוח על כלי שיט) [נוסח משולב], התשל"ג-1973⁹

חוק סמכויות שעת־חירום (מעצרים), התשל"ט-1979¹⁰

חוק רישום ציוד וגיוסו לצבא־הגנה לישראל, התשמ"ז-1987¹¹.

ביטולים

32. בטלים -

(1) סעיפים 7 עד 10 ו־16(ז) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח-1948;

(2) סעיף 2 לחוק המעבר, התש"ט-1949¹²;

(3) סעיפים 16, 17 ו־19 לפקודת הפרשנות¹³.

דברי הסבר

ביטול מצב החירום, כדי לתת שהות מספקת להתאמת החקיקה למצב החדש.

סעיפים מוצעים ביטולים ושינויים הנובעים מהוראות החוק המוצע. 34-32

סעיף 31 הסעיף קובע המשכיות של חקיקת החירום הקיימת. סעיף קטן (ג) נועד להבטיח את המשך קיומם של החוקים הנקובים בו אם יבוטל מצב החירום או יפקע תקפו. מוצע שחוקים אלה יעמדו בתקפם שנתיים לאחר

² ס"ח התשכ"ט, עמ' 226.

³ ס"ח התשל"ג, עמ' 203.

⁴ ס"ח התשל"ט, עמ' 76.

⁵ ס"ח התשמ"ו, עמ' 56.

⁶ ס"ח התש"ט, עמ' 1.

⁷ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 1, עמ' 2.

² ע"ר התש"ח, תוס' 1, עמ' 73.

³ ע"ר התש"ט, תוס' 1, עמ' 49.

⁴ ע"ר התש"ט, תוס' 1, עמ' 45.

⁵ ס"ח התש"ח, עמ' 1.

⁶ ס"ח התשי"ד, עמ' 160.

⁷ ס"ח התשי"ח, עמ' 24.

33. בחוק העונשין, התשל"ז-1977¹⁴, אחרי סעיף 61 יבוא: תיקון חוק העונשין
- 61א. קנס שנקבע בתקנות בשל עבירה עליהן לא יעלה על 4,500 שקלים חדשים, אלא אם כן נקבע בחוק סכום אחר לענין זה." תקנות "קנס לפי תקנות
34. במקום סעיף 15 לחוק הפרשנות, התשמ"א-1981¹⁵, יבוא: תיקון חוק הפרשנות
15. הסמכה ליתן הוראת מינהל, משמעה גם הסמכה לתקנה, לשנותה, להתלותה או לבטלה בדרך שניתנה." "סמכות לתקן או לבטל
35. בסעיף 15 לחוק-יסוד: השפיטה¹⁶, סעיפים קטנים (ד) ו-(ה) יסומנו (י) ו-(יא), ולפניהם יבוא: תיקון חוק-יסוד: השפיטה
- "(ד) בית המשפט העליון ישב גם כבית משפט לענינים חוקתיים ובשבתו כאמור ידון בתשעה שופטים או במספר בלתי זוגי גדול יותר, כפי שיוורה נשיא בית המשפט העליון.

דברי הסבר

לא נתקבל לפי הדרישות המפורטות בסעיף 5, או אם הוא סותר עקרון מעקרונות היסוד של מדינת ישראל.

במשפט ברגמן השאיר בית המשפט העליון בצריך עיון את שאלת "שפיטותה" של חוקתיות החוקים. עיון נוסף בשאלה זו נערך בפסק הדין בענין בג"ץ 172, 142/89 - תנועת לאו"ר, לב אחד ורוח חדשה ואח' נגד יושב ראש הכנסת ואח' (מ"ד פד"י (3) 529, 554). הסעיף שלפנינו עונה על שאלה זו תשובה חיובית וחד-משמעית.

סעיף קטן (ט) עוסק בשלילת הערר על תקפו של חוק; כלומר - זה הכלל, ולפי זה יש לפרש את האמור בסעיף פירוש מצמצם. המלים "מן הטעמים ובדרכים האמורים בסעיף זה" קובעות שדרך ההגשה המוצעת היא הדרך היחידה לתקוף את כוחו המחייב של חוק. מכאן אתה שומע, שכל עוד לא הוגשה השגה ולא נתקבלה בהתאם לסעיף זה, עומד החוק בתקפו המלא לכל ענין. ההצעה מפרשת את הטענות היחידות שניתן להעלות בהשגה והעשויות להביא לפסילה של חוק. כנגד חוק-יסוד וחוק המתקן חוק-יסוד אפשרית טענה אחת בלבד: שהתיקון לא התקבל ברוב הדרוש לפי סעיף 5 (ג) או (ד). כנגד חוק הסותר חוק-יסוד אפשרית טענה זו ולחלופין, או יחד עמה, הטענה שהחוק אינו מפרש את הסתירה כדרישת סעיף 5(ד).

בנוגע לטענה הראשונה (העדר הרוב המיוחד) יוכל המשיג - החייב להוכיח טענתו - להיעזר באמור בסעיף 7 לחוק המוצע: בנוגע לטענה השניה (העדר הדגשת הסתירה) יוכיח עצם נוסחו של החוק הנדון. כמוכן, אם ההשגה מתבססת על "סתירה" (להבדיל מ"תיקון"), תנאי קודם לכל טענה הוא שבית המשפט לענינים חוקתיים אמנם שוכנע שיש סתירה לחוק-יסוד, שאם לא כן, שוב אין ענין ברוב שבו נתקבל החוק או בנוסחו.

סעיף 35 סעיף זה הוא אחד מחידושיה הגדולים של הצעת החוק והוא המבסס את רעיון שלטון החוק מן הבחינה המהותית. בית המשפט לענינים חוקתיים המוצע אינו ערכאה שיפוטית נפרדת ממערכת בתי המשפט אלא הוא חלק בלתי נפרד מבית המשפט העליון ויחודו במספר השופטים שישבו לדיוניו, כמפורט בסעיף.

כדי לשמור על האחידות של מערכת השפיטה אין מציעים להקים לענין זה בית משפט מיוחד ונפרד - כפי שנעשה במקצת ארצות של יבשת אירופה - אלא מוצע להסמיך את ערכאת השיפוט הגבוהה ביותר - את בית המשפט העליון.

מפני חשיבותן של ההשגות האמורות להיות נדונות בבית המשפט לענינים חוקתיים, ומפני העימות שהן עלולות ליצור בין הרשות המחוקקת לבין הרשות השופטת, מוצע לכתוב את בית המשפט בכינוי מיוחד ("בית המשפט לענינים חוקתיים") ולחייבו, בשבתו כבית משפט כאמור, לדון במותב של תשעה שופטים לפחות.

בית המשפט לענינים חוקתיים יהיה - כבית המשפט הגבוה לצדק - ערכאה ראשונה ואחרונה לענינים המבאים לפניה.

עד עתה סירבו בתי המשפט דרך כלל להרהר אחרי תקפו של חוק שקיבלה הכנסת - מלבד המקרה היחיד של משפט ברגמן כנזכר במבוא - ולא שעו לכל טענה שהיתה מכוונת נגד תקפו של חוק. עקרון זה מקוים ככלל גם בסעיף שלפנינו, אך את הפתח הצר, שנפתח בשעתו בסעיף 4 לחוק-יסוד: הכנסת, מוצע עתה להרחיב ולהכליל. לפי הסעיף המוצע אפשר מעתה להשיג, בעילות ובסיגים המפורטים בו, על כל חוק של הכנסת, בין חוק "ריגיל" ובין "חוק-יסוד", אם

¹⁴ ס"ח התשל"ז, עמ' 226.

¹⁵ ס"ח התשמ"א, עמ' 302.

¹⁶ ס"ח התשמ"ד, עמ' 78.

(ה) כל אדם רשאי להשיג לפני בית המשפט לענינים חוקתיים על תקפו של חוק או על תקפה של הוראה שבו, מן הטעם שהחוק או ההוראה לא נתקבלו ברוב הדרוש לקבלתם או מן הטעם שהם סותרים חוקי-יסוד ולא נאמר בהם במפורש שתקפם הוא על אף האמור בחוק היסוד, או שהם סותרים עקרון מעקרונות היסוד של מדינת ישראל: לא ישיג אדם על תקפו של חוק או על תקפה של הוראה שבו אלא אם נפגע מהם במישרין; השגה כאמור יכול שתוגש גם בידי היועץ המשפטי לממשלה.

(ו) רשות שיפוטית שבהליך שלפניה התעורר ספק בדבר תקפו של חוק או בדבר תקפה של הוראה שבו מאחד הטעמים האמורים בסעיף קטן (ה), ומצאה הרשות השיפוטית שאין בידיה לפסוק בענין שלפניה בלי להכריע בשאלת תקפו של החוק או תקפה של הוראה שבו, ושלא ניתן להסיר את הספק האמור ולקיים את תקפו של החוק או את תקפה של ההוראה, תביא את השאלה לפני בית המשפט לענינים חוקתיים: לענין זה, "רשות שיפוטית" – בית משפט, בית דין או רשות אחרת שסמכות שפיטה נתונה בידיהם לפי סעיף 1.

(ז) בית המשפט לענינים חוקתיים לא ידון בענין שהובא לפניו לפי סעיפים קטנים (ה) או (ו) אלא לאחר שבית המשפט העליון קבע שנתקיימו לכאורה התנאים האמורים באותם סעיפים קטנים ושהענין ראוי לדיון, וזולת אם הענין הובא לפניו מבית המשפט העליון.

(ח) פסק בית המשפט לענינים חוקתיים שחוק או הוראה שבו אינם תקפים, תחול קביעתו – לגבי מי שאינו צד להליך – מיום פסק הדין ואילך, וזולת אם הורה בית המשפט הוראה אחרת.

(ט) אין משיגים על תקפו של חוק או על תקפה של הוראה שבו, ורשות שיפוטית לא תדון בשאלת תקפם, אלא מן הטעמים ובדרכים האמורים בסעיף זה.

ד ב ר י ה ס ב ר

להכריע בשאלת התוקף – אין זה מסמכותה להכריע בענין, אלא השאלה תועבר להכרעה לבית המשפט לענינים חוקתיים שהוא הרשות הבלעדית המוסמכת לפסול חוק. שיטה זו מבטיחה את המעלות שברעיון הסמכות הצנטרליסטית של בית המשפט לענינים חוקתיים, ועם זאת היא מאפשרת במידה מרבית את רציפות ההליכים וסיום הדיון ברשות השיפוטית במקרים שבהם סבורה הרשות שאין בהשגה ממש.

כדי למנוע הטרדה יתרה נראה לנכון שלא להעסיק מיד תשעה שופטים או יותר לדיון בכל השגה לפי סעיף זה. לכן מוצע בסעיף קטן (ז) להקדים דיון לפני שלושה שופטים, בדומה להליך בצו על תנאי הקודם לדיון המכריע בבית המשפט הגבוה לצדק. המבחנים בדיון מקדמי זה יהיו, מן הסתם, דומים למבחנים המדריכים את בית המשפט העליון כמתן צו על תנאי, אולם ההצעה קובעת את תנאי היסוד: על בית המשפט לבחון אם נתמלאו תנאי ההשגה האמורים בסעיפים קטנים (ה) או (ו) ואם הענין ראוי לדיון. לפי המוצע אין צורך בדיון המוקדם אם בית המשפט העליון הוא שהעביר את ההשגה לבית המשפט לענינים חוקתיים שכן רואים את הדיון המוקדם כאילו התקיים בעצם ההליך שבו החליט בית המשפט העליון להביא את השאלה לפני בית המשפט לענינים חוקתיים.

לפי הסיפה לסעיף קטן (ה) – לא כל אחד רשאי להשיג על חוק, אלא רק "מי שנפגע ממנו". זוהי שאלת "זכות העמידה" לפני בית המשפט, שהתעוררה ונדונה רבות בענין פניות לבית המשפט הגבוה לצדק, ויתכן שבית המשפט לענינים חוקתיים ייעזר בנקודה זו בהלכות שקבע בה בית המשפט הגבוה לצדק.

משילוב סעיפים קטנים (ד) ו-(ז) עולה כי בית המשפט לענינים חוקתיים, והוא בלבד מוסמך לפסוק כי חוק או הוראה שבו אינם תקפים. בכך מוקנית לבית המשפט לענינים חוקתיים סמכות השיפוט היחודית, המונעת רשות שיפוטית אחרת להכריז בדבר אי תקפותו של חוק בדרך סמכות נגזרת.

השגה על חוקיותו של חוק יכול שתוגש בין שהשאלה עדיין לא עלתה בהליך משפטי ובין כשעלתה תוך כדי הליך משפטי. ההוראה בסעיף קטן (ו) דנה בחלופה השנייה. כאמור אין בית המשפט או בית הדין שלפניו התעוררה השאלה מוסמך לקבוע פסלותו של חוק. עם זאת נתונה לכל רשות שיפוטית הסמכות לדחות השגה על תקפו של חוק שמעוררים אגב הליכים שלפניה ולפסוק כי החוק או הוראה שבו תקפים. אולם אם מצאה הרשות השיפוטית שאינה יכולה להגיע לפסק המקיים את תקפו של החוק ואינה יכולה לפסוק בענין בלי

"סדרי העתירה
לבית המשפט
לענינים חוקתיים

29א. (א) החליטה רשות שיפוטית להביא שאלה לפני בית המשפט לענינים חוקתיים, כאמור בסעיף 15(ו) לחוק-יסוד: השפיטה, תמסור הרשות השיפוטית הודעה על כך ליועץ המשפטי לממשלה, וזולת אם היה צד בהליך שלפניה: כל צד בהליך רשאי להגיש עתירה לבית המשפט העליון לפי סעיף 15(ז) לחוק-יסוד: השפיטה, לא יאוחר מ-30 ימים מיום החלטת הרשות השיפוטית; לא הגיש שום צד עתירה כאמור, יגישנה היועץ המשפטי לממשלה לא יאוחר מ-45 ימים מיום ההחלטה או מיום שנמסרה לו הודעה עליה, ויצוין בה את עמדתו בענין.

(ב) בית המשפט העליון ידון בעתירה לפי סעיף קטן (א): קבע בית המשפט שנתקיימו התנאים האמורים בסעיפים קטנים (ה) או (ו) לסעיף 15 לחוק-יסוד: השפיטה, ושהענין ראוי לדיון, יגיש מי שעתר לבית המשפט העליון את עתירתו לבית המשפט לענינים חוקתיים, תוך 30 ימים מיום הקביעה, ואם לא עשה כן - יגישנה היועץ המשפטי לממשלה.

(ג) בעלי הדין בהליך שלפני הרשות השיפוטית שהביאה שאלה לפני בית המשפט לענינים חוקתיים, יהיו משיבים בעתירות לפני בית המשפט העליון ולפני בית המשפט לענינים חוקתיים, וזולת אם היו העותרים: היועץ המשפטי לממשלה יהיה משיב בכל עתירה כאמור, וזולת אם היה העותר, בין מכוח הוראת סעיפים קטנים (א) או (ב) ובין אם היה המשיג לפי סעיף 15(ה) לחוק-יסוד: השפיטה, ובמקרה זה יורה בית המשפט העליון מי יהיו המשיבים.

(ד) משקבע בית המשפט העליון כאמור בסעיף קטן (ב), לגבי שאלה שהביאה רשות שיפוטית לפי סעיף 15(ו) לחוק-יסוד: השפיטה, יורה בית המשפט ככל שימצא לנכון לגבי המשך ההליך שלפני הרשות השיפוטית."

דברי הסבר

סעיף 36 סעיף זה מתקן את חוק בתי המשפט וקובע הוראות בדבר סדרי הדיון בבית המשפט לענינים חוקתיים.

הוראת חוק שבית המשפט לענינים חוקתיים מצאה פסולה לפי סעיף זה - מתבטלת. החוק המוצע קובע כי ככלל תהיה לביטול תחולה פרוספקטיבית בנוסף לתחולה על הענין הנדון, וזולת אם קבע בית המשפט שהביטול הוא למפרע.

¹⁷ ס"ח התשמ"ד, עמ' 195.